

NYELVKULTÚRA

A viharszerűen kirobbant tudományos megújulás, a mikrovilág és a makrovilág végtelenségébe fűrődő, egyre bonyolultabb emberi ismeret és az agyszerkezetünkben mindeme gazdagodásoknak megfelelően kilombosodó tudástöbblet merőben új értelmezést követel meg a nyelv számára.

A valóság újonnan felfedezett tényanyagát szinte már csak műszakilag érhetjük el és számítógéppel fejezhetjük ki, gondolkodásunkban azonban mindez csak agysejtjeink soha nem volt megterhelésével, a pszicho-fiziológiai kapcsolások hatványozása útján rögzíthető, ami természetszerűleg az eredendő anyanyelv s a rátapadó ikernyelvek jelentőségének megnövekedését, a nyelvkultúra minőségi forradalmát hozza magával. Ezzel meg is cáfolódik minden olyan előítélet, mely a nyelvben csak formaiságot, ösztönös szokványt, a társadalom mozgásaihoz képest jelentéktelen járulékos elemet lát. A nyelv a forradalmi érdeklődés, a tudományos kutatások, a szociológiai elemzés, a filozófiai mérlegelések központjába került, s ami a legjellemzőbb: a modern technika egyik kulcskérdésévé vált mint a dokumentáció és távközlés elsőrangú közügye.

Érthető is: minél inkább beszélünk tudomány és termelés időszerű kapcsolatáról, annál fontosabb a fogalomképzés és tájékozódás meneteinek fokozott biztosítása. A művelődés alapjául szolgáló fogalomvilág a maga sokszorosan bonyolult összefüggésrendszereivel — a tudományos-műszaki forradalom tükröképeként — elengedhetetlenül szükségessé teszi az anyanyelv minden szinten való kifejlesztését, vagyis átvitelét a gyermeki fokról és családi állagról a teljes skálájú irodalmi nyelvezetig és a szakterminológiáig, míg a világszintű tájékozódás elengedhetetlenül előírja az országbeli összekötő nyelv s tágabban a világnyelvek ismeretét. A nyelvi spontaneitást szükségképpen a nyelvművelés és nyelvtanulás váltja fel, a százados küzdelmek eredményeként elért nyelvjogokat hovatovább a művelődés nyelvi szükségessége támasztja alá.

Szerencsénkre magyar anyanyelvünkben olyan kifejezéstechnikát kaptunk örökül, mely a világnyelvekkel egyenrangúan teszi lehetővé gondolkodásunk fogalmi tökéletesítését, s ugyancsak szerencsénk, hogy hazánk legfőbb érintkezési nyelve, a román nyelv is világrangú mind szókincsét, mind modern képlékenységét illetően, nem is szólva arról, hogy mindkettő fejlett írásbeliségével is tökéletesen fedi egymást. A két nyelvnek közigazgatásunkban, iskolarendszerünkben és közművelődésünkben alkotmányjogilag is fenntartott egyenértékűsége olyan termékeny magyar—román és román—magyar kölcsönhatásokat eredményezhet, mely már sajátos finnugor—neolatin szembesítések öntörvényével is serkenti és gazdagítja a gondolkozástechnika láncreakcióit.

Öregeink azt mondták: ahány nyelvet tudsz, annyi ember vagy! S gyakorlatunkból győződhetünk meg arról, hogy két nyelv teljes ismeretében bárki felér akár két olyannal, aki csak egy nyelvben rekedt. Tegyük még hozzá, hogy anyanyelvünk fogalomhálózatának teljes kibontása s a hozzá szerzett tökéletes román nyelvtudás valójában szocialista hazafiságunk fontos alkotó tényezője.

Nyelv és társadalom kölcsönösségéről szólunk e számban, mindkettő fejlődésmenetére gondolva a tudományos-műszaki forradalom szakaszában. Teljességre távolról sem törekedhetünk, de igyekszünk felvillantani a nyelvtudomány fokozott szerepét s magának a nyelvnek megnőtt jelentőségét. Teszszük mindezt azért, hogy felhívjuk a figyelmet mindarra, ami a magyar anyanyelv korszerű művelését s a román nyelv, valamint a világnyelvek megtanulását előmozdítja. E kettős feladat megmaradásunk és előbbrejutásunk, világszínvonalon való jelentkezésünk előfeltétele. Úgy gondoljuk, hogy művelődéstörténetünk mindig is nyert az ilyen kettőzésekből: anyanyelvűség és ikernyelvűség egymást támogatja. Az Apor-kódexbeli magyar bibliafordítástól vagy a Besztercei Szójegyzéktől a szombatos énekirodalomig és Kazinczyék nyelvújításáig, Meltzl és Brassai dekaglottista irodalomtörténelmi lapjától Illyés Gyula francia—magyar párosításaiig csak erősödött a magyar nyelv más nyelvek ismeretéből, s viszont: az egyre teljesebb és kitünőbb anyanyelv elősegítette a behatolást más gondolati szerkezetekbe.

Erre is a mindennapok tanítanak: minél felsőbb fokon, minél gazdagabb irodalmisággal, s ami ma ezzel egyértelmű, minél árnyaltabb szakmaisággal sajátítjuk el anyanyelvünket, annál jobban tehetjük magunkévá a román nyelvet is, melynek ismerete számunkra létkérdés, vagy akár az orosz, angol, franciát; míg az anyanyelvi félműveltség eleve csonkulttá tesz más nyelvek befogadásában is.

A nyelvkérdés kapcsán kitekintünk a nagyvilágba. Műfordítóink a világlíra legyezőjét nyitják szemünk elé, s közvetítő szerepükben a soknyelvűség művességét köszöntjük. Francia forrásból filozófiai értékelést kapunk a nyelvtudomány soros kérdéseiről. Babits szép latinitás-nosztalgijával ízelejük a svájci Kerényi Károly Vergilius-elemzéseit. Moszkvából érkezett a komi Litkin Vaszilij beszámolója a rokon kisépek nyelvproblémáiról. Jeles kolozsvári magyar nyelvészeink a nyelv és társadalom, a világnyelvek, a generatív grammatika kérdéseit elemzik, s Germanus Gyula, a nemzetközileg ismert orientalista, tanulságos irodalmi nyelvalakulásra figyelmeztet az arabság nemzetévtárlásának történelmi folyamatában, élő például arra a szerepre, melyet a nyelvi fejlődés ma Afrika, Ázsia, Dél-Amerika ébredő népeinél betölt.

A nyelvügy világmozgásainak ebbe a pezsgő életerébe illeszkedik be a magunk hazai magyar és román nyelvkérdése, alkalmat nyújtva a régi Korunkban is már nevével és írásaival szerepelt Alexandru Graur akadémikus ünneplésére születésének 70. évfordulóján.

BALOGH EDGÁR